

Р.М. Шестопапов – магістрант Академії прокуратури України;
науковий керівник – канд. наук з основ держ. упр., доц. кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін Академії прокуратури України **О.І. Кулачек**

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Категорія “науковець” має суттєве теоретичне та практичне значення в умовах сучасного ринку. Віднесення особи до даної категорії справляє істотний вплив на важливі аспекти його правового статусу у якості суб’єкта правовідносин.

Сучасне законодавство, котре регулює діяльність науково-педагогічних працівників не завжди є досконалим та таким, що забезпечує престижність наукової праці.

Основні проблеми пов’язані з такими аспектами як:

- визначення поняття “науковий працівник”;
- прийняття на роботу наукових і науково-педагогічних працівників.

1. Норма-дефініція, що міститься в абзаці 9 ч.1 ст. 1 Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 13 грудня 1991 р. дає наступне визначення “наукового працівника” – це вчений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації [2]. На наш погляд, науковий працівник не повинен бути пов’язаний з “основним місцем роботи”, як це намагається зробити законодавець тому, що даній категорії працівників не забороняється працювати на декількох посадах в декількох установах чи закладах та реалізовувати свій творчий потенціал, спрямований на одержання наукових результатів як за основним місцем роботи, так і не за основним.

Отже абзац 9 ч.1 ст. 1 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” слід викласти в наступній редакції “науковий працівник – вчений, який відповідно до трудового договору (контракту), професійно займається науковою, науково-технічною, науково-організаційною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію, а у визначених випадках – науковий ступінь або вчене звання”.

Аналогічного уточнення потребує поняття “науково-педагогічного працівника”. У відповідності з чим абзац 10 ч. 1 ст. 1 цього ж Закону слід викласти в наступній редакції: “науково-педагогічний працівник – вчений, який на основі трудового договору (контракту) займається професійно педагогічною та науковою або науково-технічною діяльністю у вищих навчальних закладах III і IV рівнів акредитації, а також має відповідну кваліфікацію, а у визначених випадках науковий ступінь або вчене звання”.

2. Ч.3 ст. 48 Закону України “Про вищу освіту” від 17 січня 2002 р. передбачає конкурсну систему обрання на посади науково-педагогічних працівників, як правило, з числа осіб які мають наукові ступені або вчені

звання, а також випускників магістратури, аспірантури та докторантури. В цій же статті передбачено, що статутом ВНЗ може бути встановлено додаткові вимоги до осіб, які приймаються на посади науково-педагогічних працівників [3]. З огляду на сьогоднішні умови розвитку сучасної освіти та враховуючи умови сучасного ринку праці, вважаю за доцільне дану норму доповнити словами про те, що “додаткові вимоги, які згідно статуту вищого навчального закладу висуваються до кандидатів на посади науково-педагогічних працівників, не повинні суперечити законодавству, моральним засадам суспільства та етичним нормам наукового співтовариства”.

Не менш вагомою залишається проблема практичного ігнорування конкурсного відбору при прийнятті на роботу вищевказаної категорії працівників. В переважній більшості такі трудові відносини регулюються шляхом укладення контрактів. З одного боку це ніякої загрози не містить і відповідає вимогам законодавства. Так, ч. 3 ст. 54 Закону України “Про освіту” від 23 травня 1991 р. наголошує на тому, що науково-педагогічні працівники приймаються на роботу шляхом укладення трудового договору, в тому числі за контрактом [1]. Але, якщо проаналізувати дану тенденцію в історичному баченні, то можна прийти до наступних висновків. 16 червня 1995 р. Указом Президента України № 451/95 було затверджено “Положення про національний заклад (установу) України”, абз.2 п.13 якого передбачалось, що трудові відносини з керівниками, науковими, творчими та іншими співробітниками національного закладу (установи) встановлюються виключно на підставі контракту (договору) тривалістю від 1 до 7 років [4]. Відтоді керівництво ВНЗ активно почало застосовувати дану практику, а конкурсний відбір майже не проводився, строки і умови, як правило, встановлювали ректори. Даний абзац втратив чинність на підставі Указу Президента України від 1 серпня 2000 р. № 943/2000 “Про зміни та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Президента України” [5], але подібна практика збереглась і дотепер, істотно порушуючи права працівників. З метою врегулювання цього питання та з метою заповнення прогалин у законодавстві, що регулює дану сферу, вважаю за доцільне передбачити в законодавстві строки, на які науково-педагогічні працівники мають прийматись на роботу, порядок їх переобрання та передбачити випадки, які дозволяють не проводити конкурсний відбір. Наприклад, щодо строків, то доречно було звернутись до радянської практики, яка передбачала, що науково-педагогічні працівники обирались на 5 років, після закінчення строку вони обирались чи переобирались на новий строк.

Врахування вищезазначених пропозицій сприятиме оптимізації роботи в освітянській сфері, нормалізації кадрової роботи в даній сфері, забезпечило б підвищення престижності наукової праці.

Література

1. Закон України “Про освіту” від 23 травня 1991 р. № 1060-XII // <http://www.rada.gov.ua>
2. Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 13 грудня 1991 р. № 1977-XII // <http://www.rada.gov.ua>

3. Закон України “Про вищу освіту” від 17 січня 2002 р. № 2984-III // <http://www.rada.gov.ua>

4. Указ Президента України від 16 червня 1995 р. № 451/95 “Про Положення про національний заклад (установу) України”// <http://www.rada.gov.ua>

5. Указ Президента України від 1 серпня 2000 р. № 943/2000 “Про зміни та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Президента України” // <http://www.rada.gov.ua>.